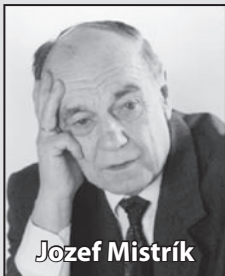

Je jazykoveda posunkového jazyka v úpadku či v prebudení?

Na túto horeuvedenú otázku nevieme odpovedať, opýtali sme vybraných osôb: „Pred

revolúciou na území Československa na seminári v Starej Lesnej vo Vysokých Tatrách v roku

Jozef Mistrik

Štefan Csonka

1984 náš slovenský jazykovedec Jozef Mistrik ako prvý dokázal, že posunkový jazyk je plnohodnotný jazyk. Potom v roku 1986 bol vydaný Frekvenčný slovník posunkovej reči od Jozefa Mistrika, Štefana Csonku a Ladislava Ubáru a Česi - Slovník znakové reči až v roku 1988. Zákon o posunkovej reči bol u nás uzákonený v roku 1995 a Česi až v roku 1998. Tu vidíme, že Česi boli po nás. Teraz robia a robili výskumy o posunkovom jazyku, u nás v súčasnosti nie. Čo sa asi stalo? Stagnácia posunkového jazyka bola zapríčinená úmrtím veľikánov Jozefa Mistrika a Štefana Csonku, keďže obaja zomreli v ten istý rok 2000?“

Doc. PhDr. Jozef Štefánik, CSc. (bývalý učiteľ katedry slovenského jazyka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, momentálne viac ako rok pracuje pre Európsku komisiu v Luxemburgu): „Napriek nepopierateľnému prínosu Mistrika a Csonku sa podľa mňa dopustili prinajmenšom nepresnosti, keď svoj slovník označili/nazvali slovník posunkovej reči (namiesto slovník posunkového jazyka - veď všetky slovníky ktoré poznáte sú slovníky (anglického, slovenského, nemeckého...) jazyka, nie reči!) a aj ďalej vždy slovo „reč“ v tejto súvislosti používali. Predsa ak je to nezávislý jazykový systém, tak to je jazyk, a nie jeho realizácia, čiže reč.

Myslím si, že nedostatok záujmu/výskumu v oblasti posunkového jazyka zo strany lingvistov súvisí aj so všeobecným nižším rozvojom všeobecnej, ale najmä aplikovanej lingvistiky v období socializmu. Toto zaostávanie sa až na niektoré oblasti (napr. sociolingvistika) doteraz nepodarilo odstrániť. Ak sa nemýlim, resp. ak sa situácia nezmenila, doteraz neexistuje na slovenských univerzitách/fakultách katedra všeobecnej jazykovedy alebo katedra aplikovanej lingvistiky. Všade sú len katedry slovenského jazyka (a literatúry). Myslím, že tých je v SR asi 13(!).“

Mgr. Klaudia Gušťaříková (učiteľka Katedry špeciálnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, oddelenie pedagogika sluchovo postihnutých):

„Roman, páči sa mi záujem Nepočujúcich o posunkový jazyk a teda aj o jeho výskum. Odchodom dvoch veľikánov, a tými boli nepochybne Jozef Mistrik a Štefan Csonka, možno začala stagnovať celkovo pedagogika sluchovo postihnutých.

Neviem, či ja osobne som kompetentná odpovedať na takúto dosť závažnú otázku. Môžem snád povedať, že obdobie predovšetkým od roku 1993 až do roku 2000 považujem v pedagogike sluchovo postihnutých za najplodnejšie obdobie a aj najhodnotnejšie. Samostatná Katedra pedagogiky sluchovo postihnutých vznikla v októbri v roku 1991. V období roku 1995 prišiel na Katedru pedagogiky sluchovo postihnutých významný jazykovedec prof. Jozef Mistrik, ktorý sa stal aj vedúcim katedry. Významne ovplyvnil výskum a vedu v oblasti pedagogiky sluchovo postihnutých. Prof. Mistrik prišiel na Katedru na podnet pána Štefana Csonku, ktorý pôsobil na vtedajšej Katedre. Štefan Csonka vybudoval na katedre pedagogiky sluchovo postihnutých Laboratórium pre výskum komunikácie osôb so SP. Keď samostatná katedra zanikla, tak zaniklo aj toto laboratórium pre výskum. Štefan Csonka plánoval vybudovať toto laboratórium ako špičkové pracovisko, chcel ho zabezpečiť prístrojovou technikou a aj odbornými a výskumnými pracovníkmi. Už v tom čase sa všeobecne pociťoval nedostatok výskumu v oblasti pedagogiky sluchovo postihnutých. Lenže odborní asistenti na katedre pedagogiky SP museli predovšetkým zabezpečovať výučbu. Málo času ostávalo na dlhodobé a rozsiahle výskumy práve v oblasti pedagogiky sluchovo postihnutých. Treba však priznať, že v tom čase sa dosť často diskutovalo o jazyku a nepočujúcich, o jazykovom vývoji, o učení sa jazyku apod. Keď to už vyzeralo, že pracovný tím na katedre je obohatený aj o významného a popredného lingvistu, ako aj ďalších odborníkov – predovšetkým aj psychológa PhDr. Mariána Gromu, CSc., a keď si mnohí mysleli, že do tohto tímu sa prizvú aj ďalší jazykovedci, sociológovia iní odborníci, tak práve iniciátori odišli.

Ja sama dodnes pociťujem, že ich odchodom akoby odišli mnohé myšlienky a otázky, ktoré by bolo treba riešiť. Dnes už sme spoločná katedra špeciálnej pedagogiky. Problematiky v oblasti pedagogiky sluchovo postihnutých sa venuje jedna Doc. PaedDr. Darína Tarcsiová, PhD., Mgr. Margita Schmidtová, PhD. a ja. To sme 3 osoby, ktoré musíme zabezpečovať výučbu, viesť bakalárske a diplomové práce a riešiť množstvo vecí, ktoré súvisia s vysokoškolskou prípravou. Okrem nás pôsobí na našej katedre aj Mgr. Jozef Rigo – ale len na čiastočný úväzok.

Myslím si, že na dlhodobý, longitudiálny výskum PJ u nás na Slovensku je nás málo. A čo ja si myslím, že pokiaľ chceme skúmať jazyk je potrebné zangažovať aj Nepočujúcich a aj lingvistov, psychológov... Mal by to byť tím odborníkov z rôznych oblastí. Pravdepodobne výskum by sa mal realizovať na akademickej pôde, ale asi aj v spolupráci s inými inštitúciami – jazykovednými, informačnými, inštitúciami, ktoré sa zaoberajú starostlivosťou o osoby so SP, samozrejme dnes by sme mohli spolupracovať aj so zahraničnými univerzitami.

Možno je to aj moja chyba. Chcelo by to viac iniciatívy z mojej strany – napísať projekt a ísť za týmto cieľom. Možno by to stálo za to? Však?

Na záver by som si predsa dovoľila povedať, že na osobnosti, akými boli Jozef Mistrik a Štefan Csonka by sa nemalo zabúdať. Možno chýbajú teraz také osobnosti v pedagogike sluchovo postihnutých. Dodnes takmer denne si spomeniem na Štefana Csonku, pardón na pána Štefana Csonku. Bol skutočne osobnosť – bol odborník, bol múdry, mal v sebe entuziazmus, energiu, optimizmus, bol predovšetkým človek s veľkým srdcom a umom. Pre mňa je mojím učiteľom a otcom Nepočujúcich, otcom pedagogiky sluchovo postihnutých.

Možno mnohí nepočujúci o tom neviete, ale on vás už v tom období považoval za Nepočujúcich, veril, že raz dokážete robiť veľké veci. Veril vám. Veril, že raz sa budete aj vy sami zaujímať o svet okolo vás. Nepovažoval Nepočujúcich, ani sluchovo postihnutých za menejcenných. Až po výzve na túto otázku som si uvedomila, že aká škoda, že dnes už medzi nami nie je Štefan Csonka. Naozaj si myslím, že táto osobnosť v dejinách pedagogiky sluchovo postihnutých je nenahraditeľná.“

PhDr. Marián Groma, PhD.

(vedúci Katedry psychológie a patopsychológie na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave):

„Najprv by som chcel Vám poďakovať za to, že profesora Mistrika a dr. Štefana Csonku považujete za veľikánov.

Áno, predovšetkým im patrí vďaka, že dnes máme zákon o posunkovej reči. Oni boli tí, ktorí sa nebáli hovoriť o význame posunkovej reči, o jej používaní ako komunikačného, ale aj vzdelávacieho prostriedku nepočujúcich. Oboch možno považovať, spolu s L. Ubárom, za prvý výskumný tím v oblasti výskumu nášho posunkového jazyka. Ved' aj tvorba prvého slovníka je vlastne náročným výskumom (mimochodom viete, že Frekvenčný slovník posunkovej reči získal v r. 1986 ocenenie „Najkrajšia kniha roka“?). Dr. Csonka inicioval seminár o posunkovej reči v Starej Lesnej (veľmi dobre sa na seminár pamätám, aj na to, ako si niektorí neželali, aby sa seminár uskutočnil.) Spolupráca pri príprave a organizácii seminára bola excelentná (dr. Pavlovkin, vtedy riaditeľ Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie, pán Ručkay z vtedajšieho SZSP).

Po seminári odporcovia používania posunkovej reči rezignovali, začali posunkovú reč v prostredí školy viac tolerovať. Dr. Csonkovi sa podarilo dokonca zaviesť na SOU pre SPM v Bratislave na Kocelovej ul. komplexný komunikačný systém (inšpiroval sa vtedy vysoko aktuálnou totálnou komunikáciou).

Dnes už profesora Mistrika a Dr. Csonku medzi nami nemáme. No zostala po nich úprimná, nefalšovaná láska k poznaniu, túžba odpovedať čo posunkový jazyk je, aké tajomstvá skrýva. A sú tu Nepočujúci, mladí, aktívni, so sebavedomím. Dokonca s rozvinutým jazykovedným poznaním. Dnes už netreba, aby prim v skúmaní posunkového jazyka hrali počujúci. Táto etapa je už za nami. My počujúci sme si už svoju úlohu lídrov výskumu posunkového jazyka

splnili (aj keď sa nájdu mnohí počujúci, ktorí budú nad touto vetou nespokojne krútiť hlavou, a budú vás žiadať, aby ste sa ich pýtali, či postupujete ako Nepočujúci správne). Dnes je výskum posunkového jazyka bytostným záujmom Nepočujúcich. Verte, že čoraz viac sa stretávam s počujúcimi, ktorých posunkový jazyk fascinuje. Sú to úradníci, študenti, predstavitelia rôznych povolání. Nedávno sa mi jeden manažér pochválil posunkami, ktoré si sám, zo záujmu osvojil, len tak, pre radosť z poznávania neznámeho. Posunkový jazyk vníma verejnosť ako živý a aktuálny fenomén. Tak ho skúmajte aj vy. Začnite niečím drobným: napríklad výskumom posunkových vlastných mien Nepočujúcich. Zistíte, akými pravidlami sa riadi vytvorenie mena osoby v posunkovej reči. Sú to krásne výskumy, ktoré obohacujú nielen poznanie posunkového jazyka na Slovensku, ale vypovedajú o podstate kultúry Nepočujúcich. Dajte výsledky dohromady, nájdite si seminár, konferenciu, na ktorej sa stretávajú jazykovedci. Prekvapte počujúcich odborníkov výsledkami. Vzbudte u nich záujem o posunkovú reč. Vy, Nepočujúci, môžete na Slovensku nájsť niekoho ako je česká profesorka Macurová (zatiaľ o takej odbornečke na Slovensku neviem).

Zúčastnite sa konferencie o posunkovom jazyku, ktorú organizujú Nepočujúci. Radi cestujete, kontaktujte sa s centrami, pracoviskami výskumu posunkového jazyka. Veľa o všetkom píše – vy, Nepočujúci. Keď nebudete o posunkovej reči písať vy, keď ju nebudete vy skúmať, zostáva táto úloha nám, počujúcim. Ale potom to opäť budeme my, ktorí si budeme osvojovať právo, že posunkovú reč poznáme najlepšie, my budeme chodiť na zahraničné konferencie a hovoriť o vás a o vašom posunkovom jazyku. Profituje z poznávania posunkového jazyka vy, tešte sa z výsledkov výskumu vy – Nepočujúci. Vy máte predsa svoj jazyk najradšej!“

Doc. PaedDr. Darina Tarcsiová, PhD. (oddelenie

pedagogiky sluchovo postihnutých na Katedre špeciálnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave): „Keď hovoríme o prístupoch k posunkovému jazyku, môžeme hovoriť o dvoch prístupoch. Jeden je tzv. akademický – zameraný na základný výskum posunkového jazyk, jeho fungovanie štruktúru... ; 2 prístup je tzv. vzdelávaci (aplikovaný), ktorý sa snaží o zlepšenie vzdelávania nepočujúcich a v nadväznosti na to sa snaží aj o zlepšenie pozície nepočujúcich v majoritnej spoločnosti (ako využívať posunkový jazyk vo vyučovaní, prečo využívať posunkový jazyk vo vzdelávaní, aké metódy využívať (BI – BI prístup, totálna komunikácia,...)

Na Slovensku sa začalo od začiatku aj sa rozširuje vzdelávaci, aplikovaný prístup, ale chýbajú nám aktivity v akademickom prístupe. Chýbajú nám odborníci, mladí ľudia, lingvisti, ktorí by svoju akademickú kariéru realizovali v tejto oblasti. Netýka sa to len nepočujúcich, ale aj počujúcich odborníkov. Preto sa vytvárajú v súčasnosti DVD a ďalšie materiály, ktoré sú úzko spojené s uplatňovaním posunkov o vzdelávaní, ale nerobia sa výskumy v oblasti posunkového jazyka ako takého, čo samozrejme chýba.“

Roman Vojtechovský

